

indrets penyalosos, on són inevitables els clots, majorment a Laguar, doncs no lluny d'aquells tolls: les Penyes *Morteres* (xxxiv, 152.18). Font de la *Mortera* o *Murt*-a Alcoi (xxxiv, 12.11). Altra *Font de la Murtera* a Tales (xxix, 181.11). Font i toll de la *Murtera* a Sella (xxxv, 102.21, 105.17, 22). Toll de les *Murteretes* a Orba (xxxiv, 125.12). Braçal de *Murt-/Morteres* entre Mutxamel i St. Joan d'Alacant (xxxv, 161.4, 106.23).

*El Mortalet* te. Benidoleig (xxxiv, 109.1) és també això (encara que es tracti d'un turó: *-alet* dissimilació de *-ere!*).

Aquella metàfora seria també del Pirineu, perquè a l'alta vall d'Ordessa, sento parlar de *Morters* en les glacials clotades sota el Mont Perdut.

<sup>1</sup> Cito també Vinya *Morté*, recollit en enq. xxxvii, 193.3, dada de poc valor, només perquè és de Noves (xxxvii, 193), poble vora el Segre, poc al N. de Cabó en direcció a Anserall.

*Mortix*, V. vol. i, 213

## MORTO, LA~

Un dels estanys més alts del Circ de Cabdella, al peu del *Port de Peguera*. Deu estar per LAC-PORTU 'estany del Port'; al costat hi ha *La-Frescau*, provinent de LACU FİSCALE, *DECat.* v, 9.3f. (cf. *Vinyafrescau* prop de Tremp VINEA FİSCALE) El canvi de P- en b-, i després m-, és degut als fets ben coneguts de fon. hist. dels dialectes bascs.

Tenim força més proves d'aquestes variants fonètiques en el mot pre-romà (indoeuropeu) PORTUS 'pas de muntanya', que passà també al basc. Per a l'etim. sorotàptica de PORTUS 'pas de muntanya' veg. *DECat.* vi, 718ss., 720a22-32.

Diu Oihenart «*mortua*: Monts Pyrénées, on dit aïl·lours *gortua*»: així segons un dels mss.: el que es publicà en *RIEB* iv [1910], 231; però Mitxelena m'escriu (29-II-69) que en un altre ms. hi llegeix *portua* clarament «y no es extraño, porque Oihenart mismo, al menos en dos ocasiones, emplea *Bortu*, no *portu*» (*Refranes y Sent.* 6 y 372)» afegint: «vizc. *maurtu* "desierto" es un hapax de *Refr. y Sent.*; el apellido *Maortua* no he conseguido documentarlo en la E. Med.; las formas corrientes son *bortu* (*don Peidro* de *Bortu*, Navarra 1286<sup>1</sup> etc.); *mortu*, *portu*, que en general se usan por 'Pirineos'. 'valles de la montaña', a menudo en pl.; o bien generalmente fuera de la zona montañosa, por 'desierto', normalmente en singular».

No resten, doncs, dubtes: PORTU > bc. dial. *bortu*, alternant amb els més alterats *mortu* i *gortu*. I la forma articulada *Mortua*, sofrí ulterior metàtesi en *maurtu*; o, reiterant l'art basc: *Maortua*. Cf. cogn.

*Morta*, almenys esporàdic avui a Bna.

<sup>1</sup> En *Fo.Li.Va.* i, 39, junt amb aquest, Mitx. cita *Marti Bortu-co* (nav. a. 1245)

*MORUNY*, amb Sant Llorenç de MORUNYS, i *variants (MARUNY)* i derivats

Era un mot que apareix en una munió de noms de lloc, quasi tots de la meitat Nord del Principat, si bé sobreixint-ne pel Nordest, l'Oest i el Sud, designant llocs muntanyosos i rocosos; noms de lloc, en general, menors, però ja fixat en el terreny, en tot aquest territori, des de molt antic en l'Edat Mitjana. Divulgat sobretot com determinatiu del nom de la vila i monestir de *Sant Llorenç de Morunys*, a l'alt Cardener, 25 k. a l'Oest de Berga, i 30 k. al NNE. de Solsona.

*MENC.ANT.* 966: «infrontat in *illum Marongo*» entre els terminals de Sarroca de Bellera (Flamicell) Abadal, 20 *P. i R.* n<sup>o</sup> 196 (*ng* grafia arcaica per *ny*); 1098 o 1100: «vadit ad illo *Marung* de illa alzina», en les afrontacions del poblet de *Giró*, entre *Montanyana* i *Monesma* («*Montmesma*»), a la Baixa Ribagorça (Font Rius, *C.d.p.* 43, cf. vol i, p.988). I en la toponímia viva d'aquesta zona: *Lo Marúyo* pda. de camps, i muntanya, en la baixa Vall de Boí, te. Irgo (xiii, 190). Però ha tingut molta més extensió, fins a la Cat. Nord: «loco vocato *as Maruyn*», «loco vocato *al maruyn*» en 4 passatges d'un doc. d'Argelers a. 1242 (Alart, 30 *InuLC*); i en el Capbreu d'Argelers de l'a. 1292, com a nom de 3 camps; i vegeu-ne més de la Cat. Nord entre els derivats.

Així veiem, doncs, què era el determinatiu del nom del monestir de *Sant Llorenç de Morunys* i la seva vila; també coneguda vulgarment per St. Llorenç dels Piteus, per la fama del drap *piteu* que s'hi fabricava (<oc. *Peitieu* 'Poitou') –més sobre *Piteu* en *DECat.* vi, 564a31-36. Però, amb el nom *Morunys* està documentat allí des d'antic:

992: «Sancti Laurencii de *Marunis*» (doc. que llegeixo a l'*Arx. de Sols.*); 1010: en el seu testament el comte Ermengol d'Urgell deixa a Scto. Benedicto [de Bages] uncias quinque de auro, ad Sta. Maria de *Gósal*, uncias 5 d'auro; ad Sto. Laurentii cenobio de *Marunios*, 5 uncias de auro; ad Sta. Cecilia de *Elins* --- copiat del *Cart.* de la «eccl. Urgellensis» *MarcaH.* col. 973, 19f; 1040: Sti. Laurentii de --- *Marunius*» (Baraut *Cart.* d'Andorra II, 36.23); 1079: monasterio Sti. Laurentii de *Maruns* (id. *Cart.* de Trespunts, 1, p.10.21); 1087: Un altre comte d'Urgell: «Ermengaudus --- dono cenobio Sti. Laurencii de *Maruns* ipsam eccl. Ste. Marie de Rocha [v. l'art. *Lord*] in com. Urg., infra te. de Valdelord --- prefato cenobio scilicet de *Maruns* ---» (lleg. *Arx. de Sols.*, en còpia de 1202).